

osvita.pl

Антоніна Зваричук

Вчитель початкових класів

Вища кваліфікаційна категорія « Старший вчитель»

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ ВИВЧЕННЯ ІМЕННИКА В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

У статті з'ясовано психологічний, педагогічний і методичний аспекти використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі та розроблено систему вправ і завдань, спрямованих на формування в учнів 1-4 класів умінь і навичок доцільного використання інформаційних технологій у процесі вивченні граматичних категорій іменника на уроках української мови.

Ключові слова: інформаційно-комунікаційні технології навчання, початкові класи, урок української мови, граматичні категорії іменника, система, навчальний процес.

Розробкою і впровадженням у навчальний процес нових інформаційно-комунікаційних технологій активно займаються такі дослідники, як Е. Полат, Е. Дмитреєва, С. Новиков, Т. Полілову, Л. Цветкова та ін. Питанням застосування інформаційних технологій у початковій школі присвячені праці Н. Апатової, Л. Бабенко, Л. Білоусової, С. Бешенкова, Я. Глинського, В. Заварикіна, І. Зарецької та ін., які обґрунтовують доцільність застосування інформаційних технологій для посилення ефективності процесу навчання. Проблеми розвитку й застосування інформаційно-комунікаційних технологій в освіті загалом та в

початковій школі зокрема розглядалися на рівні Інституту ЮНЕСКО з інформаційних технологій в освіті і знайшли своє відображення у доповіді голови Комісії ЮНЕСКО з питань освіти Жака Делора. Ці ідеї пронизують усі документи Болонського процесу з питань розвитку вищої освіти в Європейському освітньому просторі.

У той час деякі аспекти використання інформаційно-комунікаційних технологій навчання в початкових класах потребують подальших досліджень. Це стосується психологічних передумов використання інформаційних технологій навчання в процесі вивчення української мови молодшими школярами, умов вибору та функціонування інформаційних технологій навчання, організації процесу навчання української мови з їх використанням. Значний навчальний потенціал і недостатня розробка вказаних аспектів використання інформаційних технологій навчання в процесі вивчення української мови учнями молодшого шкільного віку, відсутність цілісної концепції формування навичок і вмінь українського мовлення в початкових класах із використанням новітніх технологій навчання зумовили актуальність теми нашої розвідки.

Метою статті є проаналізувати стан роботи з впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у початкових класах та розробити систему вправ і завдань, спрямованих на формування в учнів 1-4 класів умінь і навичок доцільного використання інформаційних технологій у процесі вивченні граматичних категорій іменника на уроках української мови.

Інформаційно-комунікаційні технології (далі – ІКТ) – це сукупність методів, засобів, прийомів, що забезпечують пошук, збирання, зберігання, опрацювання, подання, передавання інформації між людьми [6, с. 7-15].

За визначенням В. Монахова, «ІТ навчання – це сукупність впроваджуваних принципово нових засобів і методів опрацювання даних, що забезпечують цілеспрямоване створення, передавання, зберігання і впровадження інформаційного продукту, з якомога меншими витратами відповідно до закономірностей того соціального середовища, де розвивається нова ІТ» [4].

ІКТ навчання вже давно використовують для виконання завдань, де потрібні швидкість реакції, оперативне ухвалення рішень. Те, що раніше називали інтелектуальною діяльністю, сьогодні набуває іншого змісту. Масове (конвеєрне) оброблення інформації перекладають на комп'ютери, а пошук, сортування та аналіз погано структурованої інформації, що формалізується технічними засобами, як і раніше, здійснює знаюча і творча людина. Упровадження інформаційних технологій зумовило виокремлення нової галузі педагогічних знань – медіа-освіти.

Основною *метою* ІКТ навчання є підготовка учнів до повноцінної життєдіяльності в умовах інформаційного суспільства.

Проведення уроків із залученням інформаційних технологій потребує серйозної підготовки. За О. Бриксіною, конструювання такого уроку відбувається у кілька етапів. Це концептуальний (визначення дидактичної мети, доцільності використання інформаційних технологій для досягнення кінцевих результатів), технологічний (визначення форми уроку, відбір електронних засобів навчального призначення (ЕЗНП)), операціональний (виділення основних елементів уроку, визначення місця електронних засобів навчального призначення у структурі уроку, вибір способів взаємодії фігурантів уроку з навчальними засобами) і етап педагогічної реалізації (переведення педагогічних принципів у конкретний навчальний вплив) [7].

Система роботи над вивченням теми «Іменник» має бути цілеспрямованим процесом, який передбачає певну послідовність ознайомлення учнів із смисловим значенням і граматичними ознаками цієї частини мови, а також поступове ускладнення вправ, спрямованих на формування навичок точного вживання іменників у мовленні та правильне їх написання.

Іменник – це перша частина мови, яка з'являється у мовленні дітей. На уроках української мови уже у 1 класі учні розпочинають знайомство з ним. Наведемо приклади вправ та завдань для *формування загального поняття про іменник* за допомогою ІКТ навчання.

1. Гра «Хто? Що?». Вчитель, за допомогою презентації, показує предметні малюнки зі зображенням людей, тварин, речей, рослин тощо. Учні, сигналізують картками «Хто?» «Що?», відповідаючи на запитання.

2. На аудіозаписі записані іменники. (*Україна, кобра, українка, хліб, базика, кобзар, байкар, спів, хлібороб, будівельник, співачка, будова, аптека, шахта, аптекар*). Учні слухають запис, на кожний іменник сигналізують картками «Хто?» «Що?» або «Істота» «Неістота».

За допомогою таких вправ готуємо учнів до усвідомлення поняття «іменник». Метою використання цих вправ є розмежувати предмет і його назву, розвивати вміння класифікувати слова за певною смисловою ознакою (назви овочів, фруктів, транспорту тощо).

Грамматичне поняття роду іменників формується у 3 класі переважно на основі використання пояснювально-ілюстративного методу. З метою активізації учнів, спрощення їх роботи над опрацюванням теми «Рід іменників», виокремимо таку систему вправ та завдань з використанням ІКТ навчання:

1. За допомогою інтерактивної дошки ставимо перед учнями завдання розподілити малюнки (наприклад, малюнки із зображенням *мишки, соловейка, потягу, сонця, річки, відра* тощо) у колонки за родами.

2. Робота у групах за перфокартами (звіряємо за проектором).

Слова	Чоловічий рід	Жіночий рід	Середній рід
Піч			
Вокзал			
Батько			
Криниця			
Озеро			
Школа			

3. На інтерактивній дошці поданий український алфавіт. Учитель викликає учня, той, закривши очі, указкою обирає, наприклад, літеру «Р». Завдання до усього класу: придумати по два-три слова на обрану літеру до кожного роду.

Чоловічий рід: *рак, розум, рояль.*

Жіночий рід: *річка, рука, райдуга.*

Середній рід: *ремесло, русло, м. Рівне.*

Запропоновані завдання є допоміжними в процесі опрацювання теми «Рід іменників» у 3 класі. Метою таких вправ є ознайомити з поняттям «рід іменників», спростити роботи над граматичною категорією роду. Такі завдання потрібно використовувати з метою активізації пізнавальної активності учнів початкової школи.

Поняття «число» засвоюється дітьми на реальній, предметній основі: в житті вони натрапляють на один або декілька предметів.

Визначаючи число іменників, учні повинні дотримуватися певної послідовності дій: 1) встановити, один чи більше предметів називає слово;

2) визначити закінчення іменників у множині. Це полегшує роботу вчителя над розширенням у дітей уявлення про число, зокрема в іменників, які мають форму множини, але називають один предмет, або, маючи форму однини, називають сукупність предметів.

Наведемо приклади вправ і завдань з використанням ІКТ навчання для опрацювання граматичної категорії числа іменників:

1. Гра «Один – багато». За допомогою мультимедіа показуємо учням запис.

Зимі кінець, якщо заспівав жайворонок, зацвірінькали горобці, прилетіли дикі голуби, відлетіли в лісі поля ворони, з'явилися шпаки. Вийшов з барлоги ведмідь, застрибав на лісовій галявині заєць.

Доцільно провести бесіду за такими питаннями: Які прикмети того, що зима закінчується? На які питання відповідають виокремлені слова? Що вони означають? Як називаються слова, що відповідають на питання хто? і означають назви предметів?

Учні повинні навести приклади іменників, що означають назви домашніх птахів та записати у дві колонки іменники, що є назвами птахів і звірів за зразком:

<i>Один</i>	<i>Багато</i>
<i>Горобець</i>	<i>Горобці.</i>

2. Гра «Множина чи однина?». Вчитель умикає аудіозапис з іменниками в однині та множині. Учні картками, на яких написано «Множина», «Однина», сигналізують число іменників. Виграє той, хто найменше помилиться. Для гри можна використовувати такі іменники: *вчитель, учні, фабрика, завод, пшениця, медаль, черешні, неділя, вишенька, герої, олівець, море, книга, яблуко, сонце, вікна.*

3. Вправа на спостереження за іменниками, які вживаються тільки в однині або в множині з використанням інтерактивної дошки. Потрібно відгадати загадки.

1. Рідке, а не вода, біле, а не сніг. (Молоко).
2. У зимову веселу пору ми краці друзі дітвори. Вивозять діти нас нагору, а ми веземо їх з гори. (Сани).
3. Хто входить і виходить, той перший нам руки подає, а ми стоїмо завжди при вході, нас в хаті кілька є. (Двері).
4. Хто голівку свою влітку накриває і по двадцять хусток має. (Капуста)
5. Шкварчить, верещить, коли в казані кипить. (Сало)
6. Сидить у діжці, спускає ніжки. (Тісто)
7. Своїх очей не маю, а бачити допомагаю. (Окуляри)

На інтерактивній дошці є таблиця з колонками «Однина» та «Множина», і малюнки-відгадки. Учні по черзі виходять до дошки і відносять малюнок до обраної колонки. Після виконання такої вправи роблять учні висновок, що в українській мові є іменники, які вживаються тільки в однині або тільки в множині.

4. Прочитати вірш з інтерактивної дошки. Знайти помилки та виправити їх.

Два веселі їжак накололи на голки

Всі листок і сказали:

Ми кущ, золоті у нас плащ.

Запропоновані завдання покращують роботу учнів над розширенням уявлення про число у 3 класі, зокрема, в іменниках, які мають форму множини, але називають один предмет (окуляри), або маючи форму однини, називають сукупність предметів (каміння); допомагають розрізнити іменники в однині і множині за значенням і закінченням; утворювати форму

множини від найбільш уживаних форм однини і навпаки; правильно вживати числові форми іменників у мовленні.

Вивчаючи *відмінювання іменників*, варто розкрити учням суть категорії відмінка – здатність виражати за допомогою закінчення та в окремих випадках прийменників синтаксичні зв'язки між словами.

При визначенні відмінків треба привчити учнів дотримуватися потрібної послідовності дій: 1) знайти слово, з яким пов'язаний іменник; 2) від цього слова поставити питання до іменника, відмінок якого визначається; 3) за питанням визначити відмінок. Так учні свідомо оволодівають умінням визначати відмінки. Однак навіть дотримання такої послідовності не застраховує школярів від помилок у визначенні окремих відмінкових форм.

Наведемо приклади вправ із використанням ІКТ навчання.

1. Списати зі слайду текст, змінюючи іменники у дужках. Позначити їх відмінок.

Весна красна (квіти), а осінь (пирог).

(Вуха) слухай, (очі) дивись, а (рот) мовчи.

Їж борщ з (гриби), держи язик за (зуби).

Під (ноги) боягуза земля розступається.

За двома (зайці) не гонися, бо ні одного не піймаєш.

2. Робота у групах за перфокартами (звіряємо за проектором).

	Н. в.	Р. в.	Д. в.	О. в.	З. в.	М. в.
Селом						
Літак						
У потязі						

Соловейку						
Квітку						
Учня						
Мурашку						
Зошита						
Літечком						

3. Гра «Якого відмінка». В учнів є різнокольорові картки з першими буквами назви відмінків. Звучить аудіозапис із іменниками різних відмінків. Учні картками сигналізують відмінок. Якщо слова належать до декількох відмінків одночасно, учасник показують картки з усіма відмінками. Наприклад, звучить слово *селом*, діти повинні підняти картку з літерою «О».

Використання таких завдань у процесі вивчення відмінювання іменників спрямоване на формування вміння відмінювати іменники, свідомо вживати відмінкові форми для висвітлення своїх думок і правильно писати відмінкові закінчення.

Отже, виконання вправ на уроках української мови за допомогою ІКТ навчання допомагають учневі краще сприймати певну інформацію, а вчителю – краще й ефективніше подавати інформацію. Усі задекларовані завдання розвинуть не лише мовлення, а й пам'ять, увагу, кмітливість, уміння класифікувати предмети, порівнювати їх, узагальнювати, диференціювати, висловлювати свою думку в зв'язній і зрозумілій формі.

Список використаних джерел

1. Вашуленко М.С. Методика навчання української мови в початковій школі: навчально-методичний посібник для студентів вищих

- навчальних закладів [за наук. ред. М.С. Вашуленка] / М.С. Вашуленко. – К. : Літера ЛТД, 2011. – 364 с.
2. Киркевич О.С. Комп'ютер на уроці англійської мови. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://teacherjournal.com.ua/shkola/anglijiska-mova-ta-literatura/1092-kompyuter-na-urocz-angljsko-movi.html>.
 3. Когут О.І. Інноваційні технології навчання української мови та літератури: [навчальний посібник] / О.І. Когут. – Тернопіль : Астон, 2005. – 250 с.
 4. Кушніренко А.Г. Що таке Інтернет? Інформаційні і комунікаційні технології в освіті / А.Г. Кушніренко, А.Г. Леонов // Інформатика і освіта. – К., 1998. – № 5. – 48 с.
 5. Пилипова В.М. Загальні підходи до проведення та використання інформаційних технологій. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://klasnaocinka.com.ua/ru/article/zagalni--pidkhodi--do-provedennya--ta--vikoristanny.html>.

The article deals with the analysis of the scientific and methodological literature on the problem of determining the theoretical foundations of the use of information technologies of study. It has been found out that the use of technical means of study in teaching-learning process is getting more popular today.

Information technologies of study fulfil a great part of teacher's routine and long-term work, leaving him more time for creative work. The technical means are used as auxiliary for the efficient solution of the didactic tasks system. They may be the means to solve the specific teaching tasks while maintaining the general structure, goals and objectives of study.

osvita.pl

Information technologies enhance the productivity and efficiency of the educational process, provide the correctness of pupils' learning actions, increase the interest in learning and are a good control means.

The given system of exercises and tasks with the use of information technologies of study helps to acquire the studied material better, improves the quality of junior pupils' knowledge and forms their cognitive activity. With the help of technical means a teacher may use both individual and group work, and observe pupils' achievements from lesson to lesson. The decisive factor of successful implementation of information technologies of study into the educational process is teachers' willingness and ability to master new technological means and offer new methods of teaching using them.

The process of organization of study using information technologies has to be investigated both theoretically and practically as for its use in the educational process with the aim of searching the rational ways of eliminating the difficulties of the methods of teaching the Ukrainian language in primary school.

Key words: information technologies of study, primary school, lesson of the Ukrainian language, grammar categories of noun, system, teaching-learning process.